

زینب عارفی

دانشجوی دکترای تکنولوژی و کارشناس

گروه‌های آموزشی، استان قم

یادگیری به افق رسانه‌های اجتماعی

تعریف رسانه اجتماعی

رسانه‌های اجتماعی فناوری‌های رایانه‌ای هستند که ایجاد یا اشتراک اطلاعات، ایده‌ها، علاقه‌های شغلی و سایر شکل‌های گفت‌وگو را از طریق جامعه‌ها و شبکه‌های مجازی، در قالب بسترهایی همچون «وب» و تلفن همراه تسهیل می‌کنند. رسانه‌های اجتماعی برنامه‌های کاربردی مبتنی بر اینترنت‌اند که به کاربران اجازه می‌دهند محتوا ایجاد و تبادل کنند. رسانه‌های اجتماعی می‌توانند از بسیاری از شکل‌های ارتباط، مثل تالارهای گفت‌وگو، وب‌نوشت (وبلاگ) ها، وب‌نوشت (وبلاگ) های اجتماعی، میکروبلگ‌ها، ویکی‌ها، پادکست‌ها، تصویرها، ویدئوها بهره بگیرند (آدراوی و همکاران، ۲۰۲۲).

نقش رسانه‌های اجتماعی در آموزش

رسانه‌های اجتماعی در سال‌های اخیر به یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتباطی تبدیل شده‌اند. آن‌ها بدون در نظر گرفتن مسافت، امکان برقراری ارتباط بین افراد را فراهم می‌کنند. به علاوه، به راحتی اطلاعات، فایل، تصویر و فیلم را به اشتراک می‌گذارند، وب‌نوشت (وبلاگ) ایجاد می‌کنند، پیام می‌فرستند و مکالمه‌های هم‌زمان را ممکن می‌سازند. از این سامانه‌ها به‌عنوان اجتماعی یاد می‌شود، زیرا به راحتی و به‌طور مؤثر امکان ارتباط با دوستان و همکاران را فراهم می‌کنند. در برنامه‌های آموزش عالی، مدرسان، دانشجویان و دیگران در زمینه تولید دانش از طریق این شبکه‌ها با هم همکاری می‌کنند (موحدی، سامیان، ایزدی سپه‌پناه، ۱۳۹۸).

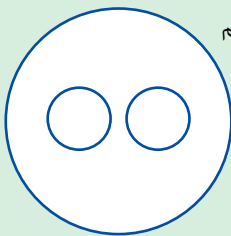
رسانه‌های اجتماعی راهی برای برقراری ارتباط مستقیم با سایر افراد در رسانه هستند. آن‌ها از نظر

اشاره

رسانه‌های اجتماعی در حال تبدیل شدن به مهم‌ترین ابزار برای تعامل در میان مردم هستند. جایی که همه می‌توانند به تبادل نظر، بحث و گفت‌وگو بپردازند و دانش و اطلاعات خود را به اشتراک بگذارند. ابزارهای رسانه‌های اجتماعی به سرعت فضای ارتباطی را تغییر می‌دهند. ظهور آن‌ها بر نحوه یادگیری دانش آموزان و نحوه آموزش مدرسان تأثیر بسزایی دارد. امروزه محیط‌های آموزشی، یاددهندگان و یادگیرندگان در زمینه تولید دانش همکاری می‌کنند. بنابراین می‌توان رسانه اجتماعی را روابط موجود بین شبکه افراد تعریف کرد. تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر محیط آموزش و یادگیری هر ساله در حال افزایش است و برنامه‌های کاربردی آن‌ها می‌تواند موجب تقویت سرعت آموزش و یادگیری مطالب درسی شود و بر مباحث کار مشترک تأثیر مثبت بگذارد. در این مقاله، ضمن معرفی رسانه‌های اجتماعی، به بررسی نقش آن‌ها در روند آموزش و یادگیری می‌پردازیم.

کلیدواژه‌ها: رسانه‌های اجتماعی، آموزش، یادگیری، یادگیری مشارکتی

کند. همچنین گروه را تحت کنترل داشته باشد و برای تنظیم چارچوب آموزشی از برنامه‌نویسان پیشرفته استفاده کند. شرایط یادگیری را به گونه‌ای شکل دهد که بتوان از شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان ابزاری برای کار مشترک استفاده کرد.

امکانات آموزشی ارائه‌شده توسط این ابزارها تقریباً بی‌پایان است، زیرا موجب ارتقای تعامل بین گروه‌ها و معلمان می‌شوند. همه این‌ها خارج از محدودیت‌های زمانی و مکانی محیط مدرسه اتفاق می‌افتند (دلات و همکاران، ۲۰۰۷: ۲۵۷-۲۸۶).

ابزارهای ارتباطی پیشرفته در رسانه‌های اجتماعی

ابزارهای ارتباطی پیشرفته ارتباط را با ضبط صدا و تصویر، اتصال و بازیابی ارتقا می‌بخشند. در ادامه به چند نمونه از ابزارهای ارتباطی اشاره می‌کنیم:

- دانشنامه‌ها (ویکی) ها که با پیوستن به شغل‌های دانشگاهی، توانایی ترویج و تسهیل «خلق مشترک» را دارند؛
- «علامت‌گذاری اجتماعی» که امکان جمع‌آوری اطلاعات، برچسب‌گذاری و به اشتراک‌گذاری وبسایت‌ها را برای کاربران فراهم می‌کند؛

- «فضاهای به اشتراک‌گذاری رسانه» که فضاها و فرصت‌هایی را برای ارسال و به اشتراک‌گذاری تصویر، پادکست و فیلم در اختیار جامعه کاربران قرار می‌دهند؛

- «ابزارهای مشترک» که شامل قابلیت‌های «به اشتراک‌گذاری و ویرایش اسناد» برای کاربران است؛

- «وبگاه‌های شبکه‌های اجتماعی» که دارای توانایی ارتقای جوامع مجازی برای تعامل و ارتباط هم‌زمان یا غیر هم‌زمان هستند (دلک و

اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و آموزشی در تصمیم‌گیری نقش بزرگ و تأثیرگذاری دارند. با توجه به اینکه رسانه‌های اجتماعی موجب تعامل بین یادگیرندگان می‌شوند، به‌طور بالقوه یادگیری فعال را در محیط سازنده‌گرایی یادگیرنده‌محور بهبود می‌بخشند.

در محیط یادگیری برخط جامعه یادگیرندگان دانش، ارزش‌ها و هدف‌هایشان را به اشتراک می‌گذارند. همچنین احساس جمعی در یادگیری برخط از دو مؤلفه تشکیل شده است:

- «اتصال» که به احساس انسجام، روحیه اعتماد و وابستگی دانش‌آموز اشاره دارد.

- «یادگیری» که به احساس دانش‌آموزان در مورد میزان رضایت از هدف‌های یادگیری و انتظارات آن‌ها اشاره دارد (دلات و همکاران، ۲۰۰۷: ص ۲۵۷-۲۸۶).

رسانه‌های اجتماعی به‌گونه‌ای مردم دنیا را به هم متصل می‌کنند که در دهه ۱۹۶۰ مارشال مک‌لوهان، مطرح‌کننده اصطلاح «دهکده جهانی»، خوابش را هم نمی‌توانست ببیند (دلک و همکاران، ۲۰۲۱: ص ۴۳-۴۹).

نقش معلم در یادگیری از طریق رسانه‌های اجتماعی

نقش معلم در استفاده از رسانه‌های اجتماعی «غنی و ظریف» تعریف شده است. در عمل، این یک عملکرد متعادل است که با ایجاد فضای باز و استفاده از تجربه آموزشی، برای یادگیری ساختارهای حمایتی پدید می‌آورد. این امر مستلزم اعتماد و حساسیت زیادی از طرف معلم است که بلافاصله در فعالیت‌های شاگردان تداخل به وجود نیاورد، بلکه به شکل‌گیری نوعی چارچوب حمایتی ظریف در گروه کمک کند. معلم باید امکان یادگیری و پیشرفت را در گروه فراهم آورد، به شرکت‌کنندگان امکان جست‌وجوی ریتم‌ها و روش‌های کار مشترک را بدهد، و بدون مداخله بلکه با آمادگی، به گروه کمک

همکاران، ۲۰۲۱: ۴۹-۴۳).

تأثیرات مثبت و منفی رسانه‌های اجتماعی تأثیرات مثبت

رسانه‌های اجتماعی دانش‌آموزان را قادر می‌سازند، با توجه به وظایف و تکلیف‌هایشان، به راحتی با یکدیگر در ارتباط باشند. دانش‌آموزان می‌توانند در خانه هم با هم کلاس‌ها و معلم خود ارتباط داشته باشند و تکالیفشان را انجام دهند. دانش‌آموزانی که در بیان نظرات خود در کلاس با مشکل مواجه هستند، استفاده از رسانه‌های اجتماعی به آن‌ها در روند یادگیری و ایجاد سطح اطمینان کمک می‌کند. با ارسال پیام از طریق شبکه‌های اجتماعی می‌توان شک و تردید را برطرف ساخت. رسانه‌های اجتماعی به معلمان کمک می‌کنند با والدین در ارتباط باشند تا آن‌ها نیز از این طریق از پیشرفت فرزندان خود مطلع شوند. دانش‌آموزان در حال یادگیری مجموعه مهارت‌هایی هستند که برای شبکه‌های اجتماعی بسیار ضروری‌اند. رسانه‌های اجتماعی همچنین امکان برقراری ارتباط در خارج از مرزهای نهادی، همکاری و کسب تجربه عملی نیروی کار را برای یادگیرندگان فراهم می‌سازند. علاوه بر این به دانش‌آموزان مفاهیم جدیدی مانند «حریم خصوصی برخط» آموزش داده می‌شود.

تأثیرات منفی

دانش‌آموزان مستعد دچار نوسانات مکرر خلق و خو و از دست‌دادن کنترل خود می‌شوند. تحقیقات اخیر نشان داده‌اند، زمانی که فرد تصویر پروفایل خود را بارگذاری می‌کند، بلافاصله بر روحیه دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد و موجب استرس، اضطراب یا ترس آن‌ها می‌شود. دانش‌آموزان به جای مطالعه یا تعامل شخصی با افراد، در وبگاه شبکه‌های اجتماعی وقت می‌گذرانند یا ترجیح می‌دهند ساعت‌ها به گپ و گفت‌وگو با دوستان خود بپردازند که این موجب اتلاف و کمبود وقت برای یادگیری مهارت‌های جدید می‌شود. استفاده منظم دانش‌آموزان از رسانه‌های اجتماعی، توانایی آن‌ها را برای برقراری ارتباط مستقیم از بین می‌برد. در هر حال دانش‌آموزان وقت زیادی را برای معاشرت در رسانه‌های اجتماعی سپری می‌کنند و این امر نباید مانع تحصیل و اعتبار علمی آن‌ها شود. باید در نظر داشت که شبکه‌های اجتماعی، دنیای مجازی ایجاد می‌کنند که تفاوت فاحشی با واقعیت دارد (یاکر و شلومو، ۲۰۲۱: ۷۲۰-۷۲۷).

رسانه‌های اجتماعی پر کاربرد در آموزش گوگل داکس

این فناوری محبوب معلمان و دانش‌آموزان است. دانش‌آموزان و

معلمان می‌توانند از این ابزار برای انجام تکلیف‌ها، پروژه‌ها، برنامه‌ها و موارد دیگر استفاده کنند. این برنامه کاربردی به‌طور هم‌زمان به چند نفر امکان می‌دهد که روی یک سند خاص کار کنند. در واقع، گوگل داکس می‌تواند کار تیمی را ارتقا دهد. افراد می‌توانند در هر جایی که هستند از طریق یک رایانه یا تلفن همراه به اینترنت متصل شوند و به اسناد مورد نظرشان دست پیدا کنند. برای مثال، دانش‌آموزان می‌توانند تکلیف‌های خود را در قالب «اکسل» و «پاورپوینت» به‌صورت برخط تولید و به اشتراک بگذارند و یا معلمان می‌توانند یک جزوه آموزشی را به‌صورت گروهی در گوگل داکس طراحی و به اشتراک بگذارند.

موک

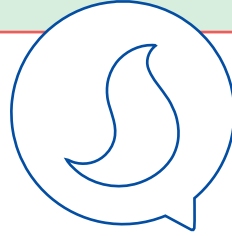
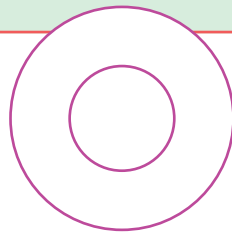
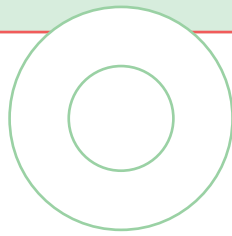
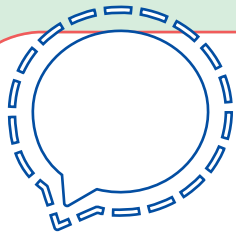
یک دوره آموزش برخط آزاد با شرکت‌کنندگان انبوه است و روی مفهوم یادگیری سفارشی کار می‌کند که یکی از ویژگی‌های یادگیری از طریق رسانه‌های اجتماعی است. در حقیقت این دوره آموزشی به‌طور معمول از طریق یک شبکه اجتماعی برخط برگزار می‌شود (آدراویی و همکاران، ۲۰۲۲).

تمام محتوای درسی دوره‌های حضوری در موک به‌صورت الکترونیکی موجودند؛ از کتاب و جزوه گرفته تا صدا و تصویر معلم برای ارائه درس‌ها. موک می‌تواند حاوی بخش‌های متنوع صوتی و تصویری باشد که در کنار مستندات مربوط به موضوع آموزشی محتوایی غنی محسوب می‌شود. همچنین در موک‌ها معمولاً قسمت‌هایی تعاملی در نظر گرفته می‌شوند که دانش‌آموزان با پاسخ به آن‌ها میزان یادگیری خود را می‌سنجند. این تمرین‌ها در سامانه ثبت می‌شوند و با توجه به عملکرد کاربر، میزان یادگیری و موفقیت او بررسی می‌شود. در کنار تمام این موارد، موک‌ها فضایی برای هم‌اندیشی و هم‌افزایی هم دارند؛ جایی که دانش‌آموزان، معلمان و دستیاران، همه به آن دسترسی دارند و در مورد موضوع‌های درسی بحث و تبادل نظر می‌کنند. برای مثال، در «ویگاه مکتبخانه» که هدف آن در دسترس قرار دادن آموزش با کیفیت بالا برای همه فارسی‌زبانان است، افراد بدون در نظر گرفتن سن و سال، مکان، موقعیت یا امکانات مالی خود، از آموزش‌ها بهره‌مند می‌شوند.

شاد

شبکه آموزشی دانش‌آموز با سرواژه «شاد» نرم‌افزاری ارتباطی و آموزشی است که در پی همه‌گیری جهانی «کرونا و ویروس»، به دلیل عدم امکان حضور دانش‌آموزان در مدرسه‌ها، در ایران راه‌اندازی شد. صاحب‌امتیاز این نرم‌افزار وزارت آموزش و پرورش ایران است و دانش‌آموزان، معلمان و مدیران افرادی هستند که از این برنامه

شادینو: شبکه اجتماعی معلمان و مدیران و یکی دیگر از جدیدترین امکانات اضافه شده در آخرین به روزرسانی های برنامه شاد است. معلمان و مدیران می توانند در این قسمت از برنامه به اشتراک گذاری محتوا بپردازند و با تبادل اطلاعات، از تجربیات یکدیگر استفاده کنند.

آپارات: آپارات یک گزینه عالی برای استفاده در «کلاس معکوس» است که دانش آموزان می توانند قبل از ورود به کلاس، سخنرانی ها و منابع را تماشا کنند و مانند وبلاگ نویسی، مطالب توسط مخاطبان بیشتری دیده خواهد شد. به این ترتیب، دانش آموزان مهارت بیشتری در ساخت ویدئو خواهند داشت و قادر به بیان نظرات خود درباره مطالب در قالب های ویدئویی درسی خواهند بود.

جمع بندی

شبکه های اجتماعی برنامه هایی هستند که از اشتیاق و انگیزه دانش آموزان و معلمان در یک فضای مشترک از طریق اشتراک علاقه ها، منابع، ارتباطات و تعاملات پشتیبانی می کنند. شواهد نشان می دهند که استفاده از رسانه های اجتماعی در آموزش می تواند در یادگیری ترکیبی مفید باشد. در واقع معلمان می توانند بلافاصله بعد از کلاس، با دانش آموزان ارتباط برقرار کنند. اکثر دانشمندان و استادان بر این باورند که ویدئو، پادکست و ویکی ها، ابزار ارزشمندی برای آموزش هستند و عده ای نیز عقیده دارند که رسانه های اجتماعی می توانند ابزار ارزشمندی برای یادگیری مشارکتی باشند.

استفاده می کنند. این نرم افزار، علاوه بر امکان ارسال پیام متنی، فیلم، عکس، گیف، پیام صوتی و موسیقی، دارای امکانات زیر است:

حضور و غیاب هوشمند: معلم می تواند با تعیین برنامه هفتگی کلاسی و با مراجعه به فهرست کلاس ها، از وضعیت حضور هر یک از دانش آموزان اطلاع حاصل کند. در کلاس برخط به صورت خودکار هر هفت دقیقه حضور دانش آموزان ثبت و به معلم اطلاع داده می شود.

ارتباط زنده یک طرفه: در حال حاضر هر فردی که عضو گروه است، می تواند با انتخاب گزینه پخش زنده، با افراد آن گروه ارتباط زنده (لاپو) یک طرفه بگیرد. پخش زنده تا ۲۴ ساعت قابل دانلود است.

پخش زنده کلاسی (ارتباط زنده دوطرفه): بعد از ارائه سرویس یک طرفه، توسعه سرویس ارتباط زنده دوطرفه، با هدف برگزاری جلسه های برخط مدیران، برگزاری جلسه های اولیا و مربیان و کلاس های تعاملی ایجاد شد. معلم در کلاس برخط می تواند با انتخاب پخش زنده دوطرفه، کلاس های برخط تعاملی با هدف پرسش و پاسخ دانش آموزان برگزار کند.

تماس دوسویه: به صورت رایگان است و برای برگزاری آزمون های شفاهی و پرسش و پاسخ قابل استفاده است.

تماس تصویری: به منظور آزمون شفاهی که به دین تصویر دانش آموز نیاز است یا ارتباط مدیر و معلمان قابل استفاده است.

تکلیف های دانش آموزان: این خدمت در راستای پیشرفت دانش آموز به معلم کمک می کند که از وضعیت یادگیری دانش آموز و نقاط ضعف و قوت او در درس ها مطلع شود. خدمت تکلیف دانش آموز برای معلم شامل سه بخش تکلیف های در جریان، تکلیف های به پایان رسیده و ثبت تکلیف های جدید ارائه شده است.

آزمون ساز: سامانه برخط آزمون ساز با رویکرد ارائه خدمت های جامع تعریف آزمون برای معلمان و دریافت آن توسط دانش آموزان توسعه یافته است. آزمون ساز قابلیت برگزاری آزمون های تشریحی و تستی را دارد. هدف برگزاری آزمون به صورت برخط، سنجش دانش و یادگیری دانش آموز است. معلم امکان ارائه سؤال به صورت نگارش متن یا «آپلود» فایل را دارد. او با درج مشخصات آزمون شامل نام درس، نام یا شماره آزمون، تاریخ، ساعت شروع و پایان، مدت زمان آزمون، تعداد سؤال ها، بارم کلی و بارم هر سؤال، می تواند آزمون مخصوص به خود را تعریف کند. دانش آموز پس از تکمیل آزمون با کلیک روی دکمه پایان، حاصل کار خود را برای معلم می فرستد.

کارپوشه: مجموعه فعالیت هایی است که فرد در طول مدتی مشخص انجام می دهد. کارپوشه ابزاری کلیدی برای ارزشیابی و معیاری برای شناسایی میزان تلاش، پیشرفت و موفقیت دانش آموزان است. آن ها با کسب امتیاز از خدمت ارائه شده، یک امتیاز کلی برای کارپوشه کسب می کنند.

پی نوشت

1. MOOK

منابع

1. موحدی، رضا؛ سامیان، مسعود؛ ایزدی، نسیم؛ سپهناز، مرجان (۱۳۹۸). «تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی در بهبود یادگیری دانشجویان دانشکده کشاورزی». فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، شماره ۲.
2. Adraoui, M., Retbi, A., Khalidilidrissi, M., & Bennani, S. (2022). Maximal cliques based method for detecting and evaluating learning communities in social networks. Future Generation Computer Systems, 126(1), 1-14.
3. De Laat, M., Lally, V., Lipponen, L., & Simons, R. (2007). Online teaching in networked learning communities. Instr, 35(7), 257-286.
4. Doleck, T., Lemay, D., & Brinton, C. (2021). Evaluating the efficiency of social learning networks: Perspectives for harnessing learning analytics to improve discussions. Computers & Education, 164(5), 43-49.
5. Yakov, B., & Shlomov, S. (2021). Robust learning in social networks. Operations Research Letters, 49(5), 720-727.